

Erdő vagy vaddisznóskert?

Erdőállapot-változások vaddisznóskertekben

Számos esetben merült már fel ez a kérdés tudományos fórumokon és szakmai beszélgetések során egyaránt, de a válasz korántsem egyszerű. Különösen akkor nem, ha igyekszünk minden szempontot figyelembe véve, a problémát több oldalról körbejárva megválaszolni. Mindenekelőtt a gazdálkodónak kell eldöntenie, hogy egy adott területen erdőt nevel vagy intenzív vaddisznótartásra rendezkedik be. Amennyiben ez utóbbit választja, és ehhez megszerezte az összes engedélyt, „nyugodt szívvél” láthat hozzá a feladat megvalósításához, hiszen eldöntötte, hogy a vaddisznótartásból származó rövid távú vadászati bevételek a fontosabbak számára. Ez tisztán gazdasági szempontokat tekintve érthető, ugyanakkor nyugodt lelkiismerettel csak akkor dönthet valaki, ha pontosan tudja mit vállal ezzel. Az eddigi tapasztalatok – tudományos kutatások híján is – jelzik, hogy az intenzív vaddisznótartás igen erősen igénybe veszi a környezetet, de nem tudjuk, hogy ez az igénybevétel valójában milyen mértékű és hatású az erdők hosszabb távú viszonyaira nézve. Tehát bárhogy is dönt valaki, célszerű, ha tisztában van azzal mit hagy az utókorra, milyen következményei lesznek jelenlegi döntésének 15-20 évvel később, boldog nyugdíjas éveiben.

Mindezen gondolatoktól függetlenül

tény, hogy napjainkban rohamosan szaporodik a vaddisznóskertek száma, mivel egyre több gazdálkodó ismeri fel az ebben rejlő lehetőségeket, előnyöket. Ezek közül talán a legfontosabb a tervezhetőség, a vadászat és vadásztatás biztonsága és ennek függvényében a bevételek pontosabb kiszámíthatósága. A tapasztalatok szerint, hozzáértő kezelés és gazdálkodás esetén a vaddisznóskertek üzemeltetése jó jövedelmezőséget eredményez. Mindezek mellett a külső területeken csökkenthető a vaddisznó által okozott károk mértéke, ami a jelenlegi térítési rendszer mellett ugyancsak nem elhanyagolható tényező.

Az Országos Vadgazdálkodási Adattár nyilvántartása szerint jelenleg közel 100 vadaskert üzemel hazánkban, melyek összterülete mintegy 31 ezer hektárt tesz ki. Az egyre nagyobb erdőterületeket érintő intenzív vadtartás azonban új problémákat vet fel az erdőgazdálkodás és a környezetminőség megőrzésének szempontjából. A túlzott vadlétszám fokozott terhelést jelent a környezetre, ami több tényező együttes szerepéből adódik. A vaddisznók elsősorban túrásukkal bolygatják az erdők talaját, ami hasznosnak tekinthető a talaj levegőztetése, átforgatása szempontjából, ugyanakkor nagyobb területre kiterjedve már káros a lágyszárú vegetációra nézve. Intenzív túrás hatására lejtős területeken komoly eróziós problémák léphetnek fel. Emellett a túlzott mértékű taposás a talaj tömörödése révén káros hatással van a talajszerkezetre és a növényzetre. A vaddisznó zárt tartásának további káros tényezője a környezet erős nitrifikációja, ami az eredeti növénytakaró megváltozásához vezethet. A dagonyázás utáni dörgölődés következtében a fák törzsén, gyökfőjében jelentős károk keletkezhetnek, ami szélsőséges esetben a fák pusztulásához vezet. Mindezek alapján egyértelmű tény, hogy a túl magas vadlétszám az erdő növény- és állatvilágának faj- és egyedszám csökkenését idézi elő, azaz megkezdődik a környezet degradációja.

Feltehetően az erdőhöz és a vadászat-hoz értők számára az eddig elmondottak többé-kevésbé ismert tények, ugyanakkor a felvázolt problémákra vonatkozó egzakt mérési adatok, összefüggések ismerete hiányos. Még nem ismerjük pontosan a túlzott vaddisznótartásból adódó károk valós mértékét, a változások irányát, gyorsaságát és az ezeket befolyásoló

egyéb tényezőket, valamint ezek összefüggéseit. Ebből adódik, hogy a vaddisznóskertek megítélésekor a korrekt adatok hiánya miatt, többnyire egy-egy kiragadott példa alapján, gyakrabban azonban érzelmi és vadászetikai oldalról hangzanak el vélemények, ítéletek.

Éppen ezért határoztuk el a téma alaposabb vizsgálatát, hogy a vitatott kérdések megválaszolásához egzakt méréseken alapuló adatok álljanak rendelkezésre. Mindezek mellett fontosnak tartottuk, hogy a kutatási eredményeket felhasználva támpontokat és segítséget adjunk a vaddisznóskertek jelenlegi és leendő tulajdonosainak a kérdéssel kapcsolatos döntések meghozatalakor. Természetesen tudjuk, hogy nem létezik univerzális recept, ugyanakkor már körvonalazódnak azok az ismeretek, amelyek alapján általános érvényű javaslatokat lehet megfogalmazni és így csökkenthető a vaddisznóskertek területén jelentkező környezeti károk mértéke.

A környezet változására vonatkozó vizsgálatok minél hosszabb időszakot ölelnek fel, annál megbízhatóbb eredményeket adnak. A természetben a változások csak ritkán következnek be hirtelen, átmenet nélkül, így a kutatások során többnyire csak tendenciákat, a változások irányát és az adott időszakra vonatkozó intenzitását mérhetjük, amelyek ismeretében azonban már következtethetünk a jövőbeni változásokra. Az általunk

immár közel egy évtizede folytatott vizsgálatok eredményei alapján rendelkezünk néhány olyan adattal, ami meghatározó a vaddisznóskertek tekintetében. Az alábbiakban röviden összefoglalva közreadjuk ezeket, bízva abban, hogy a leírtakat figyelembe véve hozzájárulhatunk a vaddisznóskertek hatékonyabb és a környezetet kevésbé igénybe vevő üzemeltetéséhez.

Vizsgálatainkat 1994-ben indítottuk a HM Kaszói Rt.-nél, majd 1995-ben a Gyulai Rt. Hőgyészi és 1996-ban a Nagydorogi Erdészetének területén újonnan létesített vaddisznóskertekben. A kutatásokat mindhárom helyszínen még a vaddisznóskert céljára kijelölt területek bekerítése előtt kezdtük, összesen 20 mintaponton, a kiinduló állapotok felvételével, rögzítésével. A vizsgálatokat azóta folyamatosan végezzük. Ezek kiterjednek a vaddisznóskerti erdőállományok egészségi állapotának részletes rögzítésére, a cserje és lágyszárú növényzet cönológiai vizsgálatára, valamint a talajszerkezeti változások mérésére. Emellett a vadállományra vonatkozó aktuális adatokat is figyelembe véve – vadlétszám szezonális változása, befogások, betelepítések, kilövés, elhullás, természetes szaporulat, takarmányozás, vadkár, túrás, taposás mértéke stb. – összehasonlító megfigyeléseket és elemzéseket végzünk, bevonna ebbe a kerten kívül kijelölt 11 kontroll mintaparcellát is.

A három dél-dunántúli vaddisznóskertben a területek bekerítését követően a vaddisznó létszám évről évre fokozatosan emelkedett, mivel a befogások és a természetes szaporulat aránya mindig felülmúlta az elhullás és az éves kilövés számát. A vaddisznók létszámában jelentős a szezonális ingás, mivel a külső területekről egész évben folyamatosan töltik fel a kertet, ezzel szemben a téli vadászatok során hirtelen harmadára, negyedére csökken az egyedszám. A vizsgált területeken a vadászati üzemtervi adatok szerint a vadeltartó képességet figyelembe véve 100 hektáronként 3-3,5 vaddisznó jelenléte lenne elfogadható. Ezzel szemben a kertekben átlagosan 60-110 disznó él 100 hektáronként, ami 25-30-szorosa a kívánatosnak. Természetesen ez a létszám a vadászat szempontjából megfelelő, sőt kívánatos, ugyanakkor az erdőterületre nézve igen erős terhelést jelent.

Az eddigi vizsgálatok eredményeit figyelembe véve javasolható, hogy a kerten belüli vadlétszám maximális értéke ne haladja meg az 1 disznó/hektáros értéket. Ez a vadsűrűség is csak rövid ide-

ig tartható fenn, elsősorban a vadászat előtti téli időszakban, amikor a vegetációban nem okoz jelentősebb károkat. A környezeti terhelés csökkentése érdekében célszerű a törzsállományt viszonylag alacsony szinten tartani, azaz a vadászatok során a kertet minél jobban ki kell üríteni, majd az év folyamán fokozatosan feltölteni. Az egyre jobban terjedő (és jövedelmező) kankerteket teljesen elkülönítve javasolt kialakítani, hiszen itt klasszikus belterjes állattartás történik, ami végképp nem tekinthető az erdei ökoszisztéma természetes elemének.

A vaddisznóskertekben eddig végzett erdőegészségi állapot vizsgálatok azt mutatják, hogy a közel tízéves időszak során, meglepő módon, nem jelentkező mérhető kár a faállományokban. A fák egészségi állapota – összehasonlítva a külső területek kontroll parcelláiban lévőkével – nem mutatott eltérést, kivéve a belső területeken a dagonyák, szórók körzetében. Itt azonban gyakran találtunk a fák törzsén és gyökfőjében dörzsöléses károkat, amelyek néhány év alatt egyes fáknál olyan mértékűvé váltak, hogy ennek következtében elhaltak. A szórók és dagonyák környékén mindenütt sokkal intenzívebb degradáció jelentkezik a koncentrált taposás, túrás és nitrifikáció következtében. Ugyanakkor az etetőhelyek 2-3 évenkénti áthelyezésével csökkenthető a károsodás mértéke, mivel megfigyeléseink szerint az áttelepítést követő években gyorsan megindul a regenerálódás az adott területeken.

Míg a fák egészségi állapotában hosszabb távon sem mutatkoztak negatív hatások, addig a cönológiai felvételek eredményei már jelezték a területen bekövetkező degradáció megindulását. A vaddisznóskerti mintaparcellák tanúsága szerint egyértelműen a vad túlzott mértékű jelenléte, túrása, taposása miatt a növényzettel borított talajfelület aránya fokozatosan csökken, megközelítőleg évente 3-5%-ot. Ennek eredményeként jelenleg a vaddisznóskertekben átlago-

san 20-30%-kal alacsonyabb a talajszint összborításának mértéke, mint a vizsgálatok kezdetén. Az erdőállományok leromlását jelző különféle lágyszárú növények megjelenése és a természetes állapotokra utaló fajok visszaszorulása ugyancsak a kertek degradációját jelzi. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a különféle erdőtársulásokban eltérő mértékű változásokat tapasztaltunk. A nem őshonosnak tekintett akác, erdeifenyő és feketefenyő állományok, természetvédelmi érték kategóriák szerint, eleve degradáltak tekinthetők, így ezekben az erdőkben eleve magas a degradációs fajok aránya. Ezzel szemben az őshonos cser, kocsányos tölgy, éger, kőris stb. állományokban a természetességet jelző fajok képviselik a többséget. A túrásból, taposásból adódó növényzetpusztulás valamennyi állományban egyaránt jelentkezett, ugyanakkor a fajok számát és összetételét tekintve az őshonos állományok nagyobb mértékben változtak, romlottak. Mindezeket figyelembe véve javasolható, hogy a vaddisznóskertek kialakításakor a kijelölt területen lehetőleg nagyobb arányban legyenek a nem őshonos állományok. Célszerű úgynevezett rontott erdőt bevonni a területbe, amely amellet, hogy kisebb erdőgazdasági értéket képvisel, sok esetben még jobb élőhelyet is jelent a vaddisznó számára. Továbbá a környezeti károk csökkentése és a vad szempontjából is javasolható, hogy minél mozaikosabb és vegyesebb összetételű legyen a vaddisznóskert számarára kijelölt erdőterület.

Végül valamennyi vizsgált paraméter alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a vaddisznóskertek üzemeltetése 15-20 évnél tovább nem javasolható egy adott területen. Úgy tűnik, hogy az erdőállományok szempontjából ez az időtartam még nem idéz elő végzetes és visszafordíthatatlan változásokat. Mindemellet meg kell jegyezni, hogy ezek a számok és adatok mindössze irányadónak tekinthetők, és az üzemeltetéskor minden esetben mérlegelni kell a helyi adottságokat is.

Természetesen az itt elmondottak csak esszenciálisan tartalmazzák közel tíz év vizsgálati eredményeit, melyek részletes ismertetése más tudományos kiadványban kap majd helyet. Valójában e hasábon csak a vizsgálatokból levont következtetéseket és az ezek alapján javasolható megoldásokat tártuk az olvasók elé, hogy ezzel is hozzájárulhassunk a vaddisznóskertekkel kapcsolatos jobb döntések meghozatalához.

Fotó: a Szerzők